

RECENZII, CĂRȚI ȘI EVENIMENTE

RECENZIE CARTE. ION PISO, DORU POPOVICI, *ANTIFONAR EPISTOLAR*, EDIȚIA A 2-A, REVĂZUTĂ ȘI ADĂUGITĂ, BUCUREȘTI, EDITURA EIKON, 2017

Marius Florin Mușat

Ne întrebăm adesea cum este văzută viața prin ochii unui artist sau cum se raportează acesta la lucrurile din jurul său. Cartea *Antifonar Epistolar* oferă un răspuns la aceste chestiuni pentru cel care caută senzaționalul nu în fața televizorului și în acei artiști „de carton” prezentați acolo, ci printre rândurile unei elite pentru care profesionalismul și devotamentul pentru artă sunt litere de lege.

Autorii acestei lucrări, Doru Popovici și Ion Piso, coloși ai universului muzical recunoscuți în plan internațional, își propun să prezinte publicului larg o lucrare inedită lăsând cititorului ocazia de a „cotrobăi” prin amintirile înșirate în lucrare.

Câteva cuvinte despre autori

Scriitor, compozitor, ziarist și muzicolog, Doru Popovici a activat de-a lungul carierei sale în variate ramuri ale muzicii. La 21 de ani acesta primește primul premiu de compoziție, în 1953, pentru *Sonatina pentru pian*. La începutul carierei, acesta se prezintă ca un promotor al dodecafonismului autohton, îndreptându-se mai apoi spre muzica bizantină și folclorul românesc. Scrierile sale înglobează genuri muzicale diverse, de la muzica simfonică și de teatru până la lied, cantantă și muzica corală¹. Cât despre activitatea sa profesională, acesta a lucrat vreme de 40 de ani în cadrul Societății Române de Radiodifuziune, unde a promovat valorile naționale, a devenit membru al Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România din 1954, iar după Revoluție s-a îndreptat și spre cariera didactică, fiind profesor la *Universitatea Națională de Muzică* și la Universitățile „Luceafărul” și „Spiru Haret” din București².

Cât despre maestrul Piso, am regăsit în scrisorile din carte informații care să alcătuiască o imagine multilaterală privind viața tenorului. Originar din satul

¹ Costin Tuchilă, „Un spirit enciclopedic”, *Cronica Română*, 21 feb. 2008, articol disponibil la adresa de internet: <http://cronici.cimec.ro/despredorupopovici1.htm>.

² Monica Cengher, „Doru Popovici – compozitorul aniversat la 85 de ani, în 17 februarie, la Polifonii și Sunete contemporane”, *Radio România Muzical*, 14 februarie 2017, articol disponibil la adresa de internet: www.romania-muzical.ro/articol/doru-popovici-compozitorul-aniversat-la-85-de-ani-in-17-februarie-la-polifonii-si-sunete-contemporane/1452801/3001/1.

Zărnești, tenorul păstrează vie amintirea plaiului natal și a casei natale, a „*Popii din Zărnești*” pe care o asociază cu un „*han cultural*” cu prilejul vizitelor lui Lucian Blaga, Ionel Teodoreanu, Cincinat Pavelescu și a multor alte personalități. Tot legat de satul natal, dar și de primele contacte ale tenorului cu lumea artei, sunt momentele petrecute în atelierul surorii sale, Lucia, și a soțului ei, sculptorul Romul Ladea, unde:

„o altă lume a pătruns subversiv în micul meu orizont, prinzându-mă până la urmă în mrejele Euterpei”.

Își continuă studiile la liceul „Andrei Șaguna” din Sfântul Gheorghe, mutându-se, mai apoi, pe vremea studenției la Cluj, unde urmează cursurile mai multor facultăți până să-și fixeze calea pe drumul muzicii. În timpul liceului își începe „ucenicia” cu organistul Bickerich, „animatorul vieții muzicale a Brașovului interbelic”, prin intermediul căruia îl va cunoaște pe Gogu Simionescu.

La Cluj, tenorul se înscrie la medicină, facultate ce încearcă să o urmeze la îndemnul tatălui său.

„Ultima dată când ne-am întâlnit am rămas înțeleși că voi urma Medicina. A trecut vremea, iar încercările mele de a pune la baza existenței această profesie au naufragiat... pe scena Operei din Cluj”.

Înainte de intrarea concretă în mrejele Euterpei se înscrie și la Facultatea de Chimie și mai apoi de Filosofie, unde urmează, de asemenea, o serie de cursuri.

Din pasajele ce descriu activitatea sa, pasaje ce ar putea încadra cartea într-o lucrare de beletristică datorită stilului romanțat de povestire și al întâmplărilor ieșite din cotidian și din mediocritatea plictisitoare, aflăm despre preocupările protagonistului nostru ardelean. Lumea muzicii nu l-a cunoscut doar în ipostaza de interpret. În scrisorile către D. Popovici, acesta își prezintă activitățile desfășurate de-a lungul timpului și din postura de regizor, director de operă, actor de cinema și pedagog (lector, mai apoi conferențiar la Academia de Muzică „Gheorghe Dima” – conservatorul pe care el însuși îl urmează, ajungând să predea aici la numai 5 ani după terminarea cursurilor).

Structura cărții

După cum sugerează și titlul, cartea prezintă o serie de scrisori între cei doi autori ce nu au fost scrise după un plan dinainte stabilit, ci sunt întrebări și răspunsuri privind diverse părți ale universului muzical.

Autorii se axează la începutul cărții pe o prezentare a familiei tenorului Ion Piso și a vieții sale dinaintea începerii carierei muzicale. Secundar, ne sunt enumerate și descrise modelele care i-au format caracterul și aici mă voi opri doar asupra unuia. Foarte des evocat în amintirile sale, poetul și filosoful Lucian Blaga ocupă un loc aparte în memoriile cântărețului, fiind ilustrat ca unul dintre „marile

modele ale timpului respectiv”. Momentul întâlnirii cu acesta, vizitele și relația de-a lungul timpului, cât și dificultățile întâmpinate de amândoi din cauza regimului comunist și al securității ne sunt împărtășite cu un stil oratoric ce trădează căldura și profunda apreciere a autorului față de acesta.

„În toate mișcărilor sufletului tonul este dat de o stare muzicală. O stare nemuzicală ne așează în afara Artei. Ori astăzi, asistăm atât la o producție cât și la un consum la muzicii amicale din care arta s-a retras înspăimântată” (Ion Piso)

În următoarele pasaje ale cărții asistăm la o îmbinare a poveștilor bibliografice cu elemente de critică muzicală. Aflăm despre angajarea tenorului la opera din București, angajare înfăptuită cu multă caznă în urma piedicilor puse de sistemul comunist, sistem ce îl pune sub supraveghere din pricina trecutului tatălui său și originii sale de „chiabur”. De altfel, greutățile noului regim nu se vor opri doar aici. Încercarea de a traduce din germană câteva lieduri se va solda cu o audiere în birourile direcțiunii:

„Tovarășe Piso, avem dovezi! Nici noi nu înțelegem cum un artist ca dumneata (?), recunoscut (??) și recompensat (???) de regimul nostru, în loc să-și vadă de treabă, face propagandă fascistă, legionară!”

Piedicile puse vor continua până la plecarea definitivă din țară, cariera artistului fiind principala victimă. Episodul angajării la Metropolitan Opera Association din New York este curmat de prioritățile partidului, plecarea putând „periclita independența României”.

Așa cum am spus mai sus, cei doi autori abordează și teme de critică muzicală discutând motivele de inspirație, dinamica, compoziția și alte elemente de structură a unor piese precum „Rigoletto” sau „Trubadurul” de Verdi. Realizează o comparație între Mozart și Beethoven privind stilurile de a compune partituri pentru voce și își îndreaptă atenția către piesele de operă ce sunt distribuite tenorilor. În continuare, autorii inserează elemente tehnice vorbind despre sonoritatea limbii române. Aceștia analizează câteva cuvinte cu omoloagele lor din franceză și italiană și explică rolul vocalelor în muzicalitatea vocii. Sfaturile date de cei doi autori pot constitui un îndrumar pentru tinerii artiști dacă se ține, totodată, cont și de avertizările menționate de aceștia. Ispita globalizării este una din dificultățile amintite de autori fiind adesea înțeleasă greșit de noile generații ajungându-se deseori să se uite de nevoia acută a artistului de a „aparține conștient și activ unei comunități naționale”.

„În ceea ce mă privește am fost și am rămas un mizerabil cronicar al faptelor proprii. Nu mi-a plăcut niciodată să povestesc ce-am făcut și ce-am dres (...) Întâmplările și faptele, chiar cele mari, sunt făcute să treacă... și să lase eventual urme, nu să fie evocate pentru a împodobi panoplia trecutului pentru a compensa un prezent mai puțin glorios. Din amintirile mele stăruie numai gustul rămas în suflet, altă valoare, care s-o pot evoca, n-am” (Ion Piso).

Data fiind personalitatea tenorului, cititorul nu trebuie să se teamă că se va plictisi citind relatări lungi pline cu laude. Smerenia de care dă dovadă maestrul

Piso în această carte poate deveni supărătoare pentru cei ce doreau să afle o puzderie de detalii servite „la tavă”. Astfel, lectorul trebuie să facă apel la propria imaginație pentru a completa descrierile oferite. Poveștile din activitatea profesională, dar și din viața privată sunt redată cu mult tact în scrisorile către Doru Popovici, arătând chiar și pentru un inițiat că talentul lui Ion Piso nu se oprește doar în „grădina” muzicii.

Pe lângă anecdotele din viața personală ce se leagă de aceste preocupări, regăsim și o parte „tehnică” în care autorul se îngrijește de aspectele morale și îndatoririle fiecărei meserii. Care este esența și relația dintre ele, cum poate fi performată cu profesionalism în ciuda ispitelor și multe altele care ar putea fi adăugate aici, dar credem că nu și-ar avea rostul, întrucât sunt surprinse deja în carte într-o manieră mult mai capabilă. Nu putem să ometem totuși că printre aceste părți științifice este strecurat și umorul autorului ce revitalizează, având grijă ca scrierea să nu devină un manual anost

„Regizorii, la rândul lor, n-ar fi bine să fie ignari în ale muzicii și să se uite la partitură ca... la poarta nouă, iar cultura lor să nu fie de tot generală”.

Ultima idee, pe care o voi transcrie aici, este legată de caracterul artistului. Reprezentat al unei generații pentru care condiția de artist vine însoțită cu un set de îndatoriri morale, Ion Piso nu face abatere de la acest cod, ilustrând prin activitatea sa nevoia de „a aparține conștient și activ unei comunități naționale”. Realizările sale, așa cum menționează pe tot parcursul volumului, au la bază doi piloni: credința ortodoxă și dragostea pentru țară și pentru folclorul românesc.

Prin parcurgerea cărții ni se ilustrează o imagine a artistului care așteaptă să fie redescoperit în câteva pagini împărtășite cu emoție către public de către unul dintre ultimii „cavaleri” ai acestui stindard.

În încheiere, vrem să avertizăm cititorul că lectura cărții solicită un dram de cunoștințe muzicale sau, dacă nu, măcar dorința cititorului de a învăța câteva elemente de bază. Pornim de la tehnica muzicală și canto, teorie și armonie muzicală, note ș.a.m.d. și ajungem într-un final la elemente de istoria artei, în special a muzicii. Toată această varietate nu poate decât să astâmpere setea de cunoaștere cu care recomandăm a începe lectura acestei minunate cărți.

Bibliografie

Cengher, Monica, „Doru Popovici – compozitorul aniversat la 85 de ani, 17 februarie, la Polifonii și Sunete contemporane”, *Radio România Muzical*, 14 februarie 2017, articol disponibil la adresa de internet: www.romania-muzical.ro/articol/doru-popovici-compozitorul-aniversat-la-85-de-ani-in-17-februarie-la-polifonii-si-sunete-contemporane/1452801/3001/1.

Piso, Ion, Popovici, Doru, *Antifonar Epistolar*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, București, Editura Eikon, 2017.

Tuchilă, Costin, „Un spirit enciclopedic”, *Cronica Română*, 21 februarie 2008, articol disponibil la adresa de internet: <http://cronici.cimec.ro/despredorupopovici1.htm>.